

Діана ЛЮБИЦЬКА, аспірантка 3 курсу спеціальності

201 «Агрономія»

Науковий керівник: **М'ЯЛКОВСЬКИЙ Руслан Олександрович**

доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри садово-паркового

господарства, геодезії і землеустрою

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,

м. Кам'янець-Подільський

НАУКОВІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ РИНКУ СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ

Соняшник вважається однією з небагатьох сільськогосподарських культур, яка має високий попит як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, що дозволяє аграрним підприємствам отримувати значні прибутки. Насіння соняшнику використовується як цінний продукт харчування і широко застосовується у різних галузях переробної промисловості [5].

Один із шляхів підвищення ефективності виробництва соняшнику - впровадження сучасних технологій, зокрема, ресурсозберігаючих, разом зі зростанням урожайності. Насіння соняшнику має сталий попит у різні періоди року, що свідчить про його високу ліквідність та експортну привабливість [2].

Концентрація посівів в регіонах з найсприятливішими умовами грає важливу роль у забезпеченні зростання виробництва соняшнику, що робить його одним із найбільш високорентабельних видів виробництва у сільському господарстві [3].

Одним із найважливіших сегментів продовольчого ринку в Україні є ринок соняшнику, який відіграє значну роль у національному аграрному виробництві. Функціонування цього ринку обумовлене загальними законами та закономірностями ринкової економіки, а також специфічними особливостями даної культури. Насіння соняшнику є однією з найприбутковіших культур для українських аграрних виробників, оскільки воно користується стійким попитом на світовому агроринку [1].

Україна займає провідне місце у світі за обсягами продажу насіння соняшнику, успішно освоюючи ринки країн Європейського Союзу, країн Близького Сходу та інших регіонів. Розвиток цього ринку важливий для економічного зростання України та забезпечення її продовольчої безпеки [6].

Активна участь у глобальних ринкових процесах дозволяє країні зберігати свої позиції та розширювати експортні можливості.

В Україні виробництво насіння соняшнику щорічно збільшується, що обумовлено, перш за все, його високою ліквідністю. У 2023 році рентабельність виробництва насіння соняшнику склала 82,1%. За структурою посівних площ соняшник займає не менше 15%, що дозволяє Україні виробляти на сьогодні чверть насіння соняшника у світі. Соняшник відомий як культура з високим попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках, що забезпечує аграрним підприємствам високі прибутки [7].

У сучасних дослідженнях ринку соняшнику активно працюють вчені-економісти, такі як А. Алтухов, Д. Вермель, В. Гончаров, Н. Дворядкін, В. Логінов та інші. Тематика досліджень охоплює питання формування та розвитку ринку соняшнику, економічної ефективності технологій вирощування та інші аспекти ринкової діяльності [8]. Результати їхньої роботи мають значний теоретичний та практичний вагомості, що сприяє вдосконаленню управління в галузі вирощування соняшнику.

Мета дослідження – визначення сучасного стану ринку соняшнику та перспективи його розвитку в майбутньому.

Матеріали і методи дослідження. Для розкриття сутності та змісту поняття формування ринку соняшнику було використано методи теоретичного узагальнення основ економічної теорії, аналізу і синтезу, системного підходу, порівняння.

Результати дослідження та їх обговорення. Соняшник є основною сільськогосподарською культурою, прибутковість вирощування якої є безсумнівною, за ступенем рентабельності вона займає перше місце. Безумовно, це олійна культура номер один в Україні, адже з неї виробляють понад 60% всієї рослинної олії. На початку XXI ст. соняшник є однією з

головних олійно-білкових культур світового землеробства, важливим джерелом виробництва олії і шроту. Він відіграє особливу роль у поліпшенні фінансового стану сільськогосподарських підприємств у період подолання економічної кризи і переходу до ринкових відносин. Виробництво соняшнику завжди було достатньо рентабельним, продукти його переробки конкурентоспроможні на внутрішньому і світовому ринках, а також є важливою складовою продовольчих і кормових білкових ресурсів. Насіння соняшнику використовується як цінний продукт харчування і широко застосовується різноманітними галузями переробної промисловості. В олії містяться біологічно активні речовини – фосфатиди, вітаміни і провітамін А [3]. Україна є найбільшим виробником у світі та постачальником на зовнішні ринки насіння соняшнику і соняшnikової олії.

Високий ступінь стабільності на внутрішньому ринку соняшнику обумовлений постійним попитом на його продукцію від переробних підприємств та експортерів протягом усього сезону. Це сприяє встановленню високих закупівельних цін, що забезпечують високий рівень рентабельності цієї культури. Рентабельність соняшнику за останні 10 років не опускалася нижче 40%, що стимулює селян до вирощування цієї культури.

Соняшник є основною олійною культурою в Україні, не поступаючись за значенням таким широко поширеним культурам, як пшениця, кукурудза та соя та є найбільш вигідним у звітному періоді за виходом олії з одиниці площі.

Основні посіви соняшнику зосереджені в південних та західних областях України, що становить значну частину площі технічних та сільськогосподарських культур країни.

У 2023 році Україна займала понад 5 мільйонів гектарів площі під посівами соняшнику. Порівняно з іншими країнами, такими країни ЄС-28 та Аргентина, Україна є одним з провідних виробників цієї культури. Однак середня врожайність соняшнику в Україні залишається нижчою порівняно з найбільш розвинутими країнами, такими як США та Аргентина.

Розвиток виробництва соняшнику може бути здійснений двома шляхами: розширенням посівних площ інтенсивним збільшенням виробництва.

Екстенсивний шлях потребує більших земельних площ та додаткових витрат, тоді як інтенсивний шлях вимагає оптимізації процесів вирощування та високотехнологічного підходу до господарювання.

Загалом, протягом періоду з 2020 по 2023 рік, врожайність соняшнику зросла на 5 центнерів з гектара. Найвищий рівень врожайності був зафіксований у 2022 році (27 ц/га), а найнижчий - у 2020 та 2021 роках (19 ц/га та 22 ц/га відповідно).

За аналізом цих даних можна зробити висновок, що вирощування соняшнику в господарствах має тенденцію до поступового збільшення врожайності з року в рік. Однак, для отримання більш точного прогнозу щодо майбутньої врожайності соняшнику, можуть бути проведені додаткові дослідження з урахуванням кліматичних умов, використання сучасних технологій вирощування, а також інших факторів, які впливають на урожайність цієї культури.

Отже, виробництво соняшнику в Україні останнім часом зростає як за обсягом, так і за прибутковістю, але є деякі аспекти, які потребують уваги. Один із способів підвищення продуктивності виробництва соняшнику полягає у впровадженні сучасних технологій, зокрема, використання ресурсозберігаючих методів, що сприяють збільшенню урожайності.

Покращення продуктивності на ринку насіння соняшнику є складною проблемою, що вимагає комплексного підходу до вирішення економічних, організаційних і агротехнічних аспектів. Тільки такий підхід дозволить забезпечити значний ріст обсягів виробництва соняшнику.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2020. – 624 с.
2. Бабенко Ю. В. Ринок соняшнику: втрачені надії / Ю. В. Бабенко // Пропозиція. – 2020. – № 4. – С. 43–45.

3. Євчук Л. А. Перспективи використання насіння соняшнику / Л. А. Євчук // Агро перспектива. – 2022. – 3. – С. 18.

4. Кучеренко С. Ю. Організаційно-економічні засади ефективного виробництва соняшнику в Україні. Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди / С. Ю. Кучеренко // Економічний вісник університету. – Вип. № 24/1. – 2021. – С. 45–48.

5. Лисогор В. М. Неформалізований аналіз інноваційних механізмів державного регулювання виробництва насіння соняшнику / В. М. Лисогор // Вісник Хмельницького національного університету. – 2020. – № 1. – С. 138–142.

6. Маслак О. Сучасні тенденції ринку соняшнику / О. Маслак // Техніка і технології АПК. – 2021. – № 5 (8). – С. 35–38.

7. Пастернак О. Перспективи ринку ріпаку і соняшнику / О. Пастернак // Вісник Хмельницького національного університету. – 2020. – № 3. – С. 40–44.

8. Федоряка В. П. Ефективність виробництва і реалізації соняшнику в Україні / В. П. Федоряка, Л. А. Бахчиванжи, С. В. Почколіна / Вісник соціально-економічних досліджень. – 2021. – № 41 (2) – С. 139–144.

Олег ЛИНОК, студент 1 курсу ОС «Магістр»
спеціальності 201 «Агрономія»

Науковий керівник: **ТАРАСЮК Валерій Анатолійович**,

канд. с.г. наук, асистент кафедри землеробства
грунтознавства та захисту рослин

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,

м. Кам'янець-Подільський

ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМИ ВИСІВУ ТА ГУСТОТИ ПОСІВУ

Олійні культури вирощують майже в усіх країнах світу, проте у кожній з країн є своя провідна олійна культура. В Україні такою культурою є соняшник, у США – соя, Канаді – льон олійний, Англії та Індії – ріпак, Азії і Африці – арахіс. Соя, арахіс, ріпак, льон олійний, соняшник і кунжут займають найбільші посівні площі в світі.